

Valtioneuvoston aluekehittämispäätöksen sekä kevään 2024 aluekehittämiskeskusteluiden valmistelutilanne; tiedoksi

Maakuntahallitus 11.12.2023 § 189
346/07.00.01.00/2023

Tiivistelmä

Aluekehittämispäätös ohjaa valtionhallinnon ja alueiden aluekehitystyötä. Valtion ja alueiden välisissä säännöllisissä aluekehittämiskeskusteluissa tavoitteena on sopia yhteisistä aluekehittämisen toimenpiteistä. Maakuntahallitukselle esitetään, että se päättää merkitä tiedoksi aluekehittämispäätöksen sekä kevään aluekehittämiskeskusteluiden valmistelutilanteen ja käy evästyskeskustelun valmistelun tueksi.

Selostus

Alueiden kehittäminen on valtion, maakuntien liittojen, kuntien ja muiden toimijoiden vuorovaikutukseen perustuvaa yhteistyötä, joka perustuu aluekehittämislakiin (756/2021). Aluekehittämispäätös (ALKE-päätös) laaditaan hallituskauden ensimmäisen vuoden loppuun mennessä. Päätös ohjaa alueiden kehittämistä ja kehittämistoimenpiteiden yhteensovittamista, sekä maakuntaohjelman tekoa. Valtion ja maakuntien säännöllisten aluekehittämiskeskusteluiden (ALKE-keskustelut) tavoitteena on löytää alueittain yhteinen näkemys aluekehittämisestä ja sopia yhteisistä aluekehittämistoimenpiteistä.

Aluekehittämispäätöksessä vielä paljon työtä

Hallituskauden 2024-2027 ALKE-päätöstä on valmisteltu syksyn aikana TEM:n johdolla Alueiden uudistumisen neuvottelukunnan (AUNE) valmisteluverkostossa sekä sidosryhmille avoimissa työpajoissa. Päätöksen laadinnassa hyödynnetään mm. [Aluekehittämisen suuntaviivat 2040](#) -julkaisua, hallitusohjelmaa sekä [ALKE-päätöstä 2020-2023](#). Valmistelua fasilitoi MDI.

Marraskuussa TEM toteutti päätösluonnoksesta Ota Kantaa -sivustolla avoimen kommentointikierroksen, jossa pyydettiin näkemyksiä siitä, minkä tulee muuttua, jotta aluekehittämisen tavoitteissa edistytään. Kommentteja saatiin 60 kpl. Uudenmaan liitto korosti kannanotossaan ALKE-päätösluonnoksesta 17.11.2023 muun muassa, että

- luonnoksen painopisteet; 1) laadukas elinympäristö ja monimuotoinen luonto, 2) kestävä elinvoima ja investoinnit sekä 3) hyvinvoiva väestö ja yhteisöt, ovat hyvä temaattinen lähtökohta valtionhallinnon, maakuntien, kaupunkien ja kuntien pitkäjänteiselle ja hedelmälliselle yhteistyölle. Painopisteet jäivät kuitenkin liian irrallisiksi kokonaisuuksiksi, ja päätöksestä puuttuu dynaamisuus, tavoitteellisuus, sekä aktiivinen kestävä kasvun näkökulma.
- Myös kaupunkipolitiikka ja voimakkaasti kasvavien kaupunkiseutujen rooli jää kapeaksi. Niin ikään TK-toiminnan rooli jää erittäin ohueksi. Lisäksi TK-toiminnassa olisi pyrittävä vaikuttavuuden vahvistamiseen – luonnokseen nyt kirjattu rahoituksen määrällinen lisääminen kaikille alueille ei saa olla itseisarvo.
- Tällä hallituskaudella tehdään ratkaisut EU:n tulevan ohjelmakauden koheesiopolitiikasta osana EU:n tulevaa rahoituskehystä. ALKE-päätöksessä Suomen tulee näyttäytyä yhtenäisenä EU:n ulkorajamaana, ja siksi mainintoja Suomen jakautumisesta maantieteellisesti NUTS- tai ulkoraja-alueisiin tulisi välttää.

- Maahanmuutto sekä työvoimakysymykset kumuloituvat tiheimmin asutuille alueille. Vaikka esim. tarve löytää tapoja houkutella maahanmuuttajia myös kasvukeskusten ulkopuolelle on tärkeää, tämä ei saa tarkoittaa aluekehittämistyön massiivisimpien panostusten ohjaamista suurten ja nopeasti kasvavien maakuntien ulkopuolelle, missä on suurimmat haasteet, mutta määrällisesti myös suurin työvoimapotentiaali koko Suomelle.
- Monipaikkaisuuden lisääntyessä ja työssäkäyntialueiden laajentuessa on entistä tärkeämpää, että joukkoliikenteen yhteydet toimivat ja laaja-kaistayhteydet ovat kilpailukykyiset myös kasvumaakuntien tiheästi asuttujen kaupunkien ja maaseutujen välisillä alueilla.
- Maakuntien rooli alueiden edustajina ja sidosryhmäyhteistyön kokoajina on keskeinen. Ministeriöiden ja maakuntien välistä vuorovaikutusta on tiivistettävä. Siksi mm. ALKE-keskustelut tulee säilyttää maakuntakohtaisina. Lisäksi kansallisen aluekehittämisrahoituksen jatkuvuus on valtion budjetissa turvattava, sillä se on osoittautunut tehokkaaksi maakuntaohjelmien toimeenpanossa.

AUNE:n valmisteluverkosto jatkaa luonnoksen valmistelua siten, että AUNE voisi käsitellä luonnoksen 19.12. Tämän jälkeen VN hyväksynee ALKE-päätöksen alkuvuodesta.

Poliittista yksimielisyyttä ei vielä ole ALKE-keskusteluiden määrästä

ALKE-keskusteluiden valmisteluprosessi on vaihdellut vuosittain. Käytännössä ALKE-keskusteluiden sisällöllinen valmistelu on viime vuosina käynnistynyt alkusyksystä valtion ja maakuntien tilastollisten ja laadullisten tilannekuvien valmistelutyöllä, ja kiteytynyt talvella pidettäviin konkreettisiin keskustelutilaisuuksiin, joissa on ollut läsnä alueiden ja ministeriöiden virkahenkilöedustus.

Käytännössä ALKE-keskustelut ovat olleet ainoita aluekehittämisen maakuntakohtaisia foorumeita, jossa kaikki relevantit ministeriöt sekä maakuntien keskeiset toimijat ovat olleet tasapuolisesti läsnä. Nyt TEM on esittänyt maakunnille 18 maakuntakohtaisesta keskustelusta luopumista ja niiden tilalle 2024 ns. suuralueittaista lähestymistapaa. Uudenmaan asema Suomen ainoana metropolimaakuntana erityispiirteineen puoltaisi kuitenkin jatkossakin omia ALKE-keskusteluita. Siksi Uudenmaan liitto on yhtynyt 17 muun maakunnan kanssa yhteiseen kantaan omien keskusteluiden säilyttämisestä (kannanotto 27.10.2023). Maakuntakohtaisilla keskusteluilla on voitu varmistaa, ettei valtion ja maakuntien säännöllisten keskusteluiden tavoite aitona, kunkin alueen erityispiirteet ja tarpeet huomioon ottavana, aluekehittämisen foorumina heikenny.

Keskusteluiden määrästä ei ole saavutettu tämän kokouskutsun lähtöpäivään mennessä VN:ssä poliittista yksimielisyyttä. Tästä syystä kevään 2024 varsinaiset aluekehittämiskeskustelut tullaan todennäköisesti pitämään vasta maaliskuussa, ja tarkempi ohjeistus maakunnille niihin valmistautumisesta on vielä saamatta.

Asian tausta

Valtioneuvosto (VN) päättää hallituskausittain valtakunnallisista alueiden kehittämisen painopisteistä (*aluekehittämisspätös eli ALKE-päätös*), joilla ohjataan eri hallinnonalojen ja maakuntien liittojen alueiden kehittämistä ja toimenpiteiden yhteensovittamista.

Niin ikään aluekehittämislain mukaisesti VN:n ja alueita edustavien tahojen on keskusteltava säännöllisesti alueiden kehittämisen tavoitteista ja niiden toimeenpanosta (*aluekehittämiskeskustelut eli ALKE-keskustelut*). Keskustelut perustuvat aluekehittämispäätökseen, maakuntaohjelmiin ja aluekehityksen tilannekuvaan. Alueilla keskusteluihin valmistautumisesta vastaavat maakuntien liitot.

ALKE-päätöksen sekä ALKE-keskustelujen valmistelua ja toteuttamista koordinoi TEM. Alueiden uudistumisen neuvottelukunta (AUNE) sovittaa yhteen ja seuraa alueiden kehittämisen strategista kokonaisuutta. Lisäksi se ohjaa ALKE-päätöksen valmistelua sekä seuraa sen toteuttamista; edistää valtakunnallisten ja alueellisten toimijoiden yhteistyötä sekä käsittelee alueiden kehittämiseen liittyviä keskeisiä uudistuksia. AUNE:n yhteydessä toimiva valmisteluverkosto on keskeinen työryhmä mm. ALKE-päätöksen valmistelussa sekä ALKE-keskusteluiden toimintatavan kehittämisessä. Tällä hallituskaudella VN:n on nimennyt aiempaa poiketen maakuntien liittojen edustukset NUTS2-alueittain, jolloin Uudenmaanliitto on molemmissa jäsenenä mukana.

Esittelijän päätösesitys:

Maakuntahallitus päättää merkitä tiedoksi aluekehittämispäätöksen ja aluekehittämiskeskusteluiden valmistelutilanteen

Päätös:

Maakuntahallitus päätti esityksen mukaan.

Esittelijä:

Vs. Maakuntajohtaja Tuija Telén

Lisätiedot:

Vastuujohtaja Eero Venäläinen
Asiantuntija Outi Ervasti